

Kryminalistyczna działalność inspektora PP dr. Władysława Sobolewskiego w Polsce w okresie międzywojennym



Ryc. 1. Inspektor dr Władysław Sobolewski
źródło: Dziesięciolecie służby bezpieczeństwa w Polsce odrodzonej, pod red. E. Grabowskiego, Warszawa 1938

dlem, E. Locardem, R. Reisseem i E. Seeligiem¹. W związku z tym warto przybliżyć sylwetkę Władysława Sobolewskiego i jego dokonania na polu kryminalistyki.

Władysław Sobolewski urodził się 25 marca 1890 r. we Lwowie. Tam też ukończył prawo na Uniwersytecie Lwowskim. Następnie rozpoczął przygotowania do zawodu prawniczego, studiując w Bibliotece Narodowej Ossolińskich oraz odbywając praktykę administracyjną we Lwowie². Wybuch wojny w 1914 r. przerwał naukę, bowiem został powołany do wojska. W 1918 r. zgłosił się na ochotnika do oddziałów „Obrony Lwowa” i uczestniczył w walkach o to miasto. Po zakończeniu wojny Władysław Sobolewski zdecydował się wstąpić do utworzonej – na mocy ustawy z 24 lipca 1919 r. – Policji Państwowej. W jej szeregi został przyjęty we wrześniu 1919 r. i rozpoczął pracę jako oficer inspekcyjny. Następnie objął stanowisko komendanta Głównej Szkoły Policyjnej i Szkoły Oficerskiej w Warszawie. W 1929 r. został skierowany na kurs kryminalistyczny do Wiednia. Mówi o tym rozkaz nr 443 komendanta głównego PP z dnia 26 czerwca 1929 r. Czytamy w nim: „Zarządzam przeszkolenie na specjalnym kursie techniczno-laboratoryjnym w Wiedniu następujących oficerów policji: Sobolewskiego Władysława – podin-

spektora w KGPP, Penkali Józefa – komisarza w KGPP, Sawczyzna Józefa – komisarza PP. [...] Kurs odbędzie się w Instytucie Kryminologicznym przy Dyrekcji Policji w Wiedniu w okresie od 8 lipca do 21 października 1929 r.”³. W dniu 25 października 1929 r. Władysław Sobolewski został skierowany na studia kryminologiczne w Instytucie Nauk Policyjnych przy Uniwersytecie w Lozannie⁴. W 1931 r. podinsp. Władysław Sobolewski objął po Józefie Piątkiewiczzie stanowisko kierownika Laboratorium Policyjnego w Centrali Służby Śledczej w Warszawie. Pod jego kierownictwem, w styczniu 1936 r. Laboratorium – na mocy rozkazów KGPP nr 646 i 689 – wchodzi w skład Wydziału IV Komendy Głównej PP (Centrali Służby Śledczej) pod nazwą Referat Techniki Śledczej⁵. Władysław Sobolewski stanowisko kierownika tej placówki piastował aż do śmierci, czyli do 1937 r.

Władysław Sobolewski zdobył na zagranicznych kursach wiedzę kryminalistyczną wykorzystywał w kierowaniu laboratorium. Dzięki niemu placówka ta pracowała na wysokim poziomie. Szczególnie bliskie mu były takie dziedziny kryminalistyki, jak: badanie broni palnej i mechanoskopia. W przypadku badań broni palnej Władysław Sobolewski zaczął wprowadzać naukowe metody badawcze. Wcześniej w Polsce badania te na potrzeby organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości wykonywały osoby do tego nieprzygotowane – najczęściej rusznikarze. Biegli ci nie zawsze dysponowali odpowiednim zasobem wiedzy z tego zakresu. Dlatego też wydawane przez nich opinie stały na niskim poziomie. Wyraz temu dawał Władysław Sobolewski, pisząc: „Poziom ogólny ekspertyz w zakresie broni palnej przedstawia się u nas wprost tragicznie, zwłaszcza jeśli się zważy, że od tego rodzaju lekkomyślnych i wprost niedorzecznych orzeczeń tych pseudobiegłych [rusznikarzy – *przyp. aut.*] może zależeć pośrednio wolność, a nawet życie człowieka”⁶. Sobolewski uważał, że identyfikacja pocisków i łusek oraz samej broni palnej odgrywa w procesie wykryczym bardzo ważną rolę. W związku z tym badania broni palnej powinny być wykonywane na zasadach ekspertyzy naukowej. Mogą je – jak pisał: „wykonywać tylko poważne instytucje typu naukowego, jakimi są uniwersyteckie zakłady medycyny sądowej, czy też specjalne laboratoria policyjne o charakterze naukowo-kryminalistycznym”⁷. Za taką instytucję uważał kierowane przez siebie Laboratorium

Policyjne w Centrali Służby Śledczej. Placówka ta, oprócz wykonywania ekspertyz, prowadziła również badania kryminalistyczne, głównie z zakresu broni palnej. Na przełomie lat 1936/1937 Władysław Sobolewski, wraz podległymi mu ekspertami, prowadził badania uszkodzenia szyb przez przestrzelenie. W badaniach tych wykorzystywał pistolet Sauer kaliber 7,65 mm oraz szyby grubości 2 mm. Przebieg badań oraz wnioski z nich opisał w artykule pt. „Uszkodzenie szyb przez postrzały. (Badania doświadczalne)”, który ukazał się w „Archiwum Kryminologicznym”. W podsumowaniu swoich rozważań pisał: „[...] Jeśli chodzi o ustalenie siły strzału (w stosunku do zbitej szyby), to przeprowadzone próby pozwoliły stwierdzić, że: a) strzał silny z odległości niezbyt bliskiej drąży w szybie otwór niewielki i powoduje powstanie regularnych rys promienistych, przy czym rysy poprzeczne albo wcale nie występują, albo w ilości nieznacznej; b) strzał słaby (z naboju o mniejszej ilości prochu), oddany z tej samej odległości, co strzał „a”, wybija w szybie regularny otwór o średnicy znacznie większej, a rysy poprzeczne występują w tym wypadku częściej”⁸.

Władysław Sobolewski uważał, że badania identyfikacyjne broni palnej można przeprowadzać tylko z wykorzystaniem najnowocześniejszego sprzętu technicznego, takiego jak: aparat mikrofotograficzny, mikroskop binokularowy czy lampa łukowa. Stał na stanowisku, że biegli niedysponujący takim sprzętem, np. rusznikarze, nie mogą w sposób rzetelny wykonać badań z zakresu broni palnej. Na XIV Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Polskich w Poznaniu, który odbył się w dniach 11–15 września 1933 r., Władysław Sobolewski wystąpił z referatem, w którym omówił metody naukowej identyfikacji broni palnej, stosowane w kierowanym przez siebie Laboratorium Kryminalistycznym. Ze względu na wagę tego wystąpienia, przedstawiona w nim bowiem została cała metodyka badawcza, warto zacytować najważniejsze fragmenty. „Metoda identyfikacji pocisków – mówił Sobolewski – przyjęta w Laboratorium Kryminalistycznym Centrali Służby Śledczej w Warszawie polega na wstępnym badaniu makro- i mikroskopowym. Szczególnie dobre usługi oddają przy tym mikroskopy dwuokularowe, umożliwiające widzenie stereoskopowe. [...] Po optycznym ustaleniu cech wspólnych dalsze postępowanie opiera się na metodzie Beroud, polegającej na wytopieniu jądra ołowianego oraz na rozcięciu i rozplaszczaniu stalowego płaszcza tak pocisku dowodowego, jak i pocisku porównawczego. Pocisk porównawczy uzyskujemy przez oddanie strzału próbnego z zakwestionowanej broni do skrzynki wypełnionej watą. Oba rozplaszczony płaszcze mikrofotografuje się równocześnie przy zastosowaniu bocznego oświetlenia lampy łukowej. Kopie papierowe z tak otrzymanego negatywu nakleja się obok siebie na kar-

tonie i kreskami, pociągniętymi barwnym tuszem, demonstrowane się wspólne cechy charakterystyczne”⁹. Z zacytowanych słów wynika, że badania identyfikacyjne broni palnej, w kierowanej przez niego placówce, stały na wysokim poziomie i były wykonywane zgodnie ze stanem ówczesnej wiedzy.

Wcześniej wspomniano, że drugą dziedziną kryminalistyki, którą zajmował się bohater niniejszego opracowania, była mechanoskopia. Szczególnie interesowały Sobolewskiego zagadnienia dotyczące identyfikacji śladów pozostawionych przez narzędzia specjalnie skonstruowane do dokonywania włamań kasowych, tzw. raków. Zajmował się także badaniami wkładek zamków typu kasetowego, otwieranych za pomocą przyrządu zwanego kozibokiem lub koziorogiem. W swojej pracy badawczej dotyczącej raków zwracał uwagę na sposoby posługiwania się tymi narzędziami przez przestępców oraz na ślady pozostawione przez nie na kasach pancernych. Swoje spostrzeżenia opisał na łamach niemieckiego wydawnictwa „Archiv für Kriminologie”. Opublikował w nim trzy artykuły dotyczące mechanoskopii, ze szczególnym uwzględnieniem śladów pozostawionych przez raki. Prace te – jak zauważa Jan Kurczewski – były jedynym, pochodzenia polskiego, źródłem z zakresu mechanoskopii, spośród wszystkich, jakie ukazały się w literaturze kryminalistycznej okresu międzywojennego¹⁰.

Śledząc działalność Władysława Sobolewskiego na polu kryminalistyki, można stwierdzić, że jego wiedza była wszechstronna. Poza badaniami broni palnej i mechanoskopii, interesował się także fotografią kryminalistyczną, badaniami pisma ręcznego i maszynowego oraz daktyloskopią. W 1929 r. Władysław Sobolewski odbył czteromiesięczny kurs z zakresu metodologii ekspertyzy pisma ręcznego i maszynowego oraz zapoznał się z osiągnięciami kryminalistyki w wykrywaniu fałszerstw banknotów, papierów wartościowych¹¹. W swojej pracy zawodowej zajmował się również zagadnieniami fotografii sądowej. Szczególnie interesowało go wykorzystanie fotografii w ekspertyzie kryminalistycznej. Na ten temat pisał: „[...] W znacznej ilości wypadków, gdy przestępca pozostawił ślady, ekspertyza przy pomocy naukowej fotografii daje doskonałe rezultaty, a wydaje się tym bardziej frapujące im struktura pozostawionych śladów jest dla oka ludzkiego mniej lub wcale niedostrzegalna”¹². Jeżeli chodzi o daktyloskopię, to Sobolewski nie zajmował się nią w sposób praktyczny, lecz teoretyczny. Przede wszystkim interesowały go zagadnienia dotyczące jej naukowo-biologicznych podstaw. Studiował on światową literaturę kryminalistyczną, która poruszała tę problematykę. Wraz swojego zainteresowania daktyloskopią dał, pisząc recenzję książki Mutrux-Bornoza. W konkluzji recenzji stwierdził: „Ze względu na swoją treść praca Mutrux

jest zakrojona na szerszą skalę i nie ogranicza się jedynie do dziedziny daktyloskopii, jako ważnego jedynie dziś pewnego środka identyfikacji osób do celów sądowych, traktuje temat ze stanowiska naukowo-przyrodniczego, a charakter badań i metody stosowane przez Mutrux kwalifikują pracę do grupy prac biologicznych¹³.

Władysław Sobolewski łączył pracę zawodową z działalnością naukowo-dydaktyczną. Swoją aktywność naukową Władysław Sobolewski wykazywał poprzez pisanie książek i artykułów z zakresu kryminalistyki i prawa. Największym osiągnięciem w pracy naukowej Władysława Sobolewskiego było uzyskanie stopnia doktora prawa. W swoim dorobku naukowym dr Władysław Sobolewski miał kilka książek oraz kilkanaście artykułów i recenzji. Najcenniejszą pracą z zakresu kryminalistyki, którą napisał, była monografia „Identyfikacja łusek i pocisków z krótkiej broni palnej dla celów sądowych”. Zawarł w niej wyniki swoich badań, które bogato zilustrował fotografiami. Praca ta w owym czasie – jak pisze W. Brzęk – należała do światowej klasyki przedmiotu i doczekała się szeregu bardzo pochlebnych recenzji, także za granicą¹⁴. Władysław Sobolewski, oprócz wymienionej wyżej pracy, napisał na temat badań broni palnej ok. 13 artykułów, które zostały opublikowane w „Przeglądzie Policyjnym”, „Archiwum Kryminologicznym” i „Na posterunku”. W swoim dorobku naukowym miał również podręczniki dla policjantów oraz książki dotyczące historii prawa. W 1921 r. ukazał się podręcznik „Zarys nauki o państwie i prawie administracyjnym wraz z tekstem konstytucji. Pytania i odpowiedzi dla użytku szkół Policji Państwowej”¹⁵. W 1937 r. wydał książkę pt. „Doktryna dowodu formalnego w procesie karnym. Ordalia dwustronne”. Opisał w niej dzieje pojedynku sądowego, jako szczególnych a zarazem najstarszych rodzajów sądów bożych (ordaliów) w Europie i w Polsce¹⁶.



Ryc. 2. Władysław Sobolewski (siedzi pierwszy z lewej) podczas zakończenia kursu śledczych dla wyższych funkcjonariuszy policji w Warszawie

Fig. 2. Władysław Sobolewski (first left) during graduation after investigation training course for senior police officers

W 1938 r., czyli po śmierci Władysława Sobolewskiego, na łamach „Przeglądu Policyjnego” ukazał się artykuł pt. „Dowód rzeczowy w procesie karnym”, który zwięźliście jego dorobek naukowy. We wstępie do niego redaktor naczelny inspektor Józef Żółtaczek pisze: „[...] W papierach po Wł. Sobolewskim znalazł się m.in. niniejszy fragment. Zamieszczamy ten początek dłuższej rozprawy naszego nieodżałowanego współpracownika, gdyż nawet w swej urywkowej postaci praca ta przedstawia poważną wartość naukową”¹⁷.

Władysław Sobolewski miał również osiągnięcia w pracy dydaktycznej, bowiem równolegle z pełnionymi obowiązkami służbowymi propagował kryminalistykę wśród policjantów i studentów prawa. Policjantom zagadnienia z kryminalistyki przedstawiał na kursach śledczych. W 1927 r. w Warszawie prowadził zajęcia z kryminalistyki na kursie śledczym dla wyższych funkcjonariuszy policji¹⁸. Wykłady dr. Sobolewskiego – dzięki jego elokwencji i wiedzy kryminalistycznej – cieszyły się dużym powodzeniem wśród kursantów. Jedną z policjantek, która odbyła przeszkolenie zawodowe, wspomina: „[...] wśród wykładawców, którzy potrafili wzbudzić ogromne zainteresowanie kursantek, wymieniano dr. Władysława Sobolewskiego”¹⁹. Oprócz zajęć z policjantami dr Sobolewski prowadził również zajęcia dydaktyczne na wyższych uczelniach. Na Uniwersytecie Poznańskim prowadził lektorat z kryminalistyki. W 1936 r. prof. Makowski powierzył Sobolewskiemu prowadzenie seminarium kryminalistycznego na Uniwersytecie Warszawskim²⁰.

Karierę zawodową i naukową Władysława Sobolewskiego przerwała nagle śmierć podczas wykładu dla oficerów Wojska Polskiego. Zmarł 4 października 1937 r., przeżywszy 48 lat, i został pochowany we Lwowie na Cmentarzu Łyczakowskim.

Podsumowując życie oraz działalność zawodową i naukową dr. Władysława Sobolewskiego, należy przytoczyć słowa prof. Józefa Bossowskiego, który o zmarłym napisał: „[...] Można było spodziewać się, że będzie pracował jeszcze dziesiątki lat. Można było przypuszczać bez przesady, iż będzie miał w Polsce taką rolę jak na terenie zagranicznym Gross, Turkel, Locard i Estreicher. Miał do tego warunki niestrudzoną pracą zdobyte”²¹. Niestety, po śmierci dr. Sobolewskiego nie miał kto kontynuować jego dzieła. Nie zdążył bowiem wychować swojego następcy, który zapewniłby ciągłość podjętych przez niego działań, zarówno w pracy zawodowej, jak i naukowej.

Dariusz Buras

Streszczenie

W artykule została przedstawiona sylwetka inspektora dr. Władysława Sobolewskiego, wieloletniego kierownika laborato-

rium kryminalistycznego Centrali Służby Śledczej Komendy Głównej PP w Warszawie i jednocześnie jednego z najwybitniejszych kryminalistów w Polsce w okresie międzywojennym. W niniejszym opracowaniu zwrócono uwagę na działalność Władysława Sobolewskiego pod kątem jego pracy zawodowej, dydaktycznej oraz naukowej. Przede wszystkim opisano jego osiągnięcia na polu kryminalistyki, a szczególnie z zakresu badań broni palnej i mechanoskopii.

Słowa kluczowe: Policja Państwowa, Sobolewski, kryminalistyka, badania broni palnej.

Summary

The article presents Dr Władysław Sobolewski, many-year head of the forensic laboratory of General Police Headquarters of the Investigative Service Centre in Warsaw and the best forensic practitioners in Poland between World War I and II. The article emphasises Sobolewski's professional, didactic and scientific accomplishments particularly in the area of firearms and toolmark examination.

Keywords: National Police, Sobolewski, Forensic Science, firearms examination

PRZYPISY

- 1 J. Widacki, W. Brzęk: Wspólne początki medycyny sądowej i kryminalistyki, „Problemy Kryminalistyki” 1980, nr 143, s. 187.
- 2 „Na posterunku” 1937, nr 41, s. 15; „Przegląd Policyjny” 1937, nr 6, s. 402.
- 3 Archiwum Państwowe w Kielcach (APK), Starostwo Powiatowe Kieleckie (SPK), sygn. 964. Rozkaz nr 443 komendanta głównego PP z dnia 28.06.1929.
- 4 Ibidem, Rozkaz nr 455 komendanta głównego PP z dnia 05.10.1929; „Przegląd Policyjny” 1937, nr 6, s. 403.
- 5 W. Sobolewski: Laboratoria i instytuty kryminalistyczne z okazji dziesięciolecia Laboratorium policyjnego w Warszawie, „Przegląd Policyjny” 1937, nr 5, s. 333.
- 6 Idem, Identyfikacja łusek i pocisków z krótkiej broni palnej do celów sądowych, Warszawa 1936, s. 4.
- 7 Ibidem.
- 8 Idem, Uszkodzenie szyb przez postrzały. (Badania doświadczalne), „Archiwum Kryminologiczne” 1937, T. II, z. 1–2, s. 241.
- 9 W. Brzęk: Kryminalistyczne badania broni palnej w praktyce laboratorium policyjnego, „Problemy Kryminalistyki” 1984, nr 164, s. 323, 324.
- 10 J. Kurczewski: Rys historyczny mechanoskopii w Polsce, „Problemy Kryminalistyki” 1981, nr 153–154, s. 590.
- 11 APK, SPK, sygn. 964. Rozkaz nr 443 komendanta głównego PP..., op.cit., W. Brzęk, A. Feluś: Kryminalistyczne badanie dokumentów w świetle polskiej literatury i praktyki okresu międzywojennego, „Problemy Kryminalistyki” 1983, nr 147–148, s. 708.

- 12 W. Sobolewski: Fotografia sądowa. Odbitka z Encyklopedii Prawa Karnego, Bydgoszcz 1935, s. 3.
- 13 „Przegląd Policyjny” 1937, nr 3, s. 227.
- 14 W. Brzęk: Kryminalistyczne badania broni..., op.cit., s. 328.
- 15 W podręczniku tym w formie pytań i odpowiedzi opracował zagadnienia dotyczące państwa i prawa. Na przykład w książce tej były pytania: Co to jest władza państwowa?, Co to jest samorząd?, Podział prawa? W. Sobolewski: Zarys nauki o państwie i prawie administracyjnym wraz z tekstem konstytucji. Pytania i odpowiedzi dla użytku szkół Policji Państwowej, Warszawa 1921, s. 3, 4, 5.
- 16 Idem, Doktryna dowodu formalnego w procesie karnym. Ordalia dwustronne, Warszawa 1937, s. 5.
- 17 „Przegląd Policyjny” 1938, nr 1, s. 2.
- 18 „Na posterunku” 1927, nr 8, s. 3.
- 19 R. Litwiński: Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne, Lublin 2007, s. 329.
- 20 J. Bossowski: Śp. dr Władysław Sobolewski, Poznań 1937, s. 2.
- 21 Ibidem, s. 3.

Czytelniku,
jeśli Twój zbiór
egzemplarzy
„Problemów Kryminalistyki”
jest niekompletny,
istnieje możliwość
jego uzupełnienia.

Informacje o zakupie
numerów archiwalnych
uzyskasz
pod numerem telefonu
(022) 601-45-30